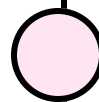
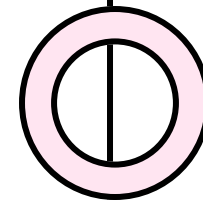
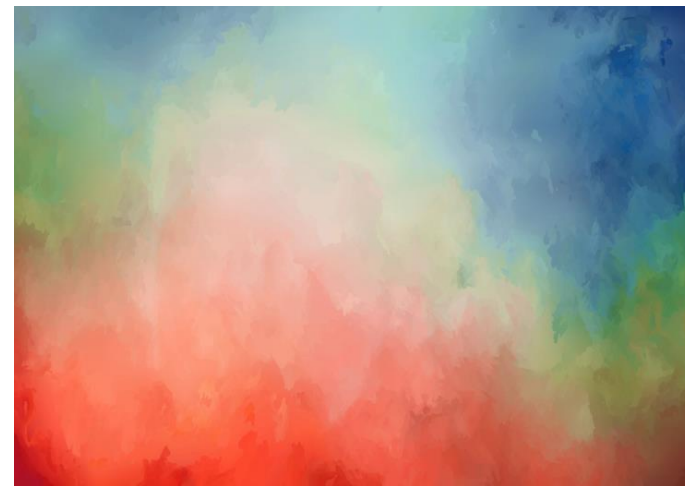
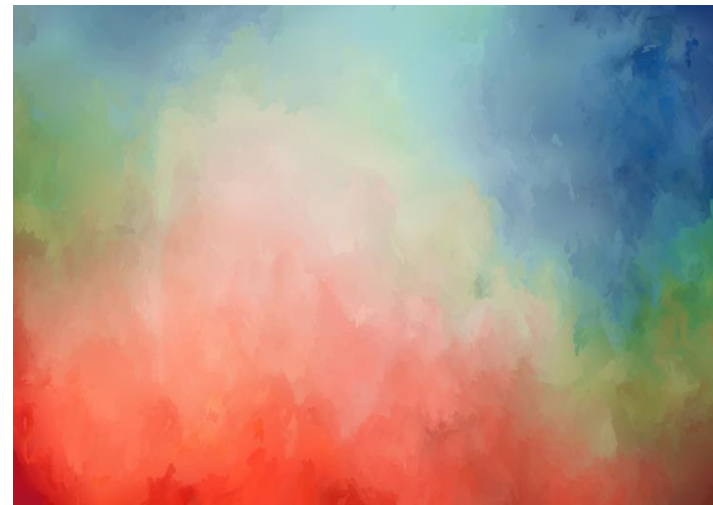


PRÍDAVNÉ MENÁ - ADJEKTÍVA

MIROSLAV PROKOP
VI.OA



○ ADJEKTÍVA - DEFINÍCIA A DELENIE

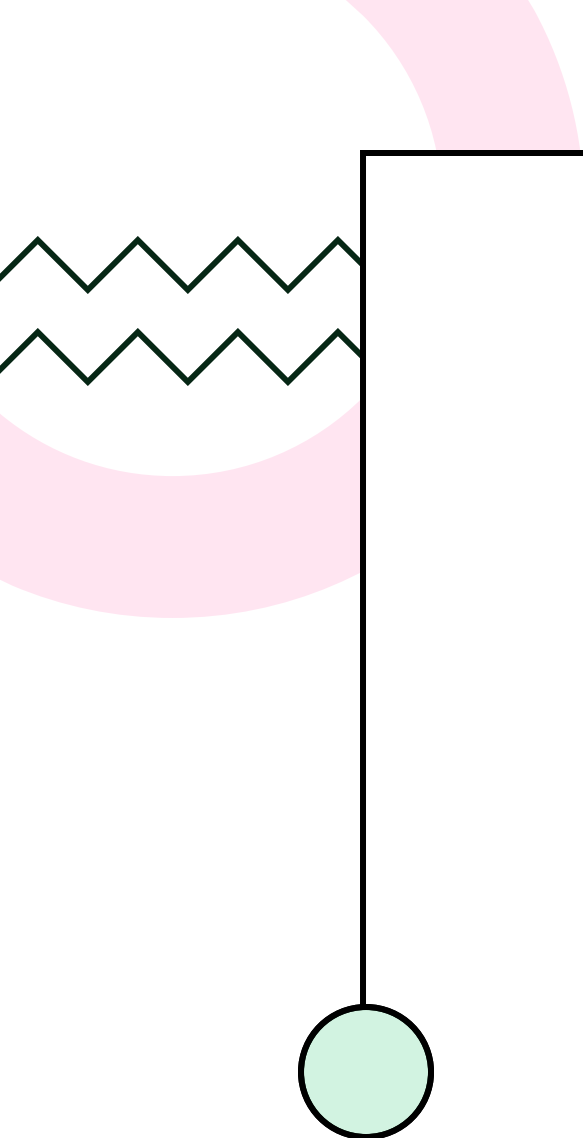
- Prídavné mená sú plnovýznamové ohybné slová, ktoré pomenúvajú vlastnosti a náležitosť alebo príslušnosť, podľa toho ich delíme na vlastnostné (akostné a vzťahové) a privlastňovacie (individuálne a druhové/živočíšne).
- **Vlastnostné** (aký?, aká?, aké?) --> **akostné** (dobrý, verná, plné)
vzťahové (železný, otcovské)
- **Privlastňovacie** (čí?, čia?, čie?) --> **individuálne** (matkin, líškin)
druhové/živočíšne (páví, líščí)





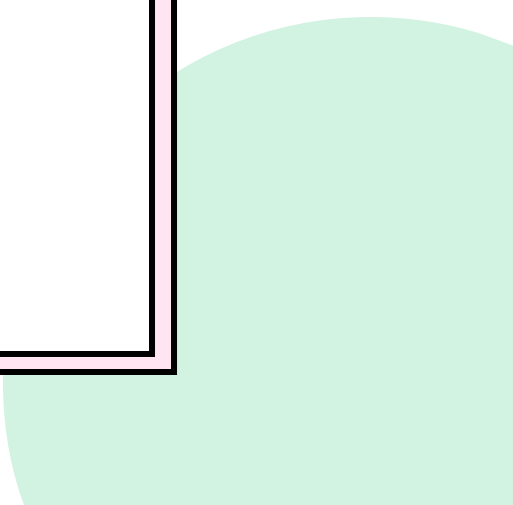
ADJEKTÍVA - DEFINÍCIA A DELENIE

- Vo vete býva zhodným prívlastkom, doplnkom, časťou menného prísudku (Synček je veľmi divný, nikdy nie veselý, hrdý, ukrutný, divý, hockde táisť smelý. - J. Král'.)
- **Akostné prídavné mená** majú lexikálno-gramatickú kategóriu **stupňovania**.



GRAMATICKÉ KATEGÓRIE PRÍDAVNÝCH MIEN

PRÍDAVNÉ MENÁ SI ZACHOVÁVAJÚ
GRAMATICKÉ KATEGÓRIE
PODSTATNÝCH MIEN (ROD, ČÍSLO,
PÁD)



○ VLASTNOSTNÉ PRÍDAVNÉ MENÁ

- Vystihujú vlastnosť osoby, zvierata, veci, činnosti, javu alebo stavu.
- Na vlastnostné prídavné mená sa pýtame otázkami aký? aká? aké?
- Delíme ich podľa toho, či vyjadrujú akosť, alebo vzťah na:

Akosťné sú neodvodené slová, ktoré pomenúvajú akosť či kvalitu:

- osoby (pekný chlapec)
- zvierata (dobrý pes)
- veci (vysoký dom)
- činnosti (namáhavý pochod)
- javu (duté hrmenie)
- stavu (nežná láska)

Vzťahové - vyjadrujú vzťah, pôvod, a preto sú to slová odvodené od:

- osoby (otcovské napomínanie)
- veci (smotanový jogurt)
- činnosti (pochodové cvičenie)
- javu (požiarny výcvik)
- stavu (láskavé pohladenie)

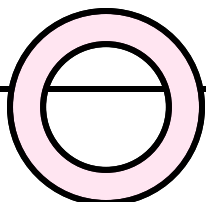


○ VLASTNOSTNÉ PRÍDAVNÉ MENÁ

- Všetky akostné a niektoré vzťahové prídavné mená môžeme stupňovať.

Akostné	pekný - krajší - najkrajší; biely - belší - najbelší
Vzťahové	otcovský - otcovskejší - najotcovskejší; láskavý - láskavejší - najláskavejší





VLASTNOSTNÉ PODSTATNÉ MENÁ

- K akostným prídavným menám, na rozdiel od vzťahových, vieme utvoriť prídavné mená s opačným významom - opozitá/antonymá (pekný - škaredý, biely - čierny, vysoký - nízky, atď.)



○ SKLOŇOVACIE VZORY PRÍDAVNÝCH MIEN: PEKNÝ/Á/É, CUDZÍ/IA/IE

• VZOR PEKNÝ -

- Podľa vzoru pekný sa skloňujú:
- Všetky prídavné mená zakončené v 1. páde j. č. pred pádovou príponou na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku (napr. ťaž**ký**, dobr**ý**, veľ**ký**, pres**ný**, surov**ý**)
- Opytovacie zámená **ktorý**, **koľký**, **aký** a z nich zložené slová (napr. Ktorýsi, koľkonásobný, akýsi, akýkoľvek, bársaký)
- Radové číslovky (napr. štvrtý, dvadsiaty prvý; okrem tretí, tisíci) a násobné číslovky s časťou -násobný (napr. štvornásobný)
- Trpné prídavia sloves (napr. vyrobený, usmiaty)



○ PÍSÁNIE I/Y V PRÍPONE

- V **1. páde j.č.** sa v prípone píše **ý**; v **1. páde mn. č.** (pri životných podstatných menách) sa píše v prípone **í** (dobrý človek; dobrí ľudia)
- V **7. páde mn. č.** v prípone **-ými** sa píše na konci **i**.
- V spojení so zvieracími podstatnými menami sú možné dva tvary:
napr. dobré psy, dobrí psi



○ PÍSANIE I/Y V PRÍPONE

PÁD	Mužský rod	
	Jednotné číslo - singulár (sg.)	Množné číslo - plurál (pl.)
1./N	Pekn- ý	Pekn- í (páni), Pekn- é (drozdy)
2./G	Pekn- ého	Pekn- ých
3./D	Pekn- ému	Pekn- ým
4./A	Pek- ného (pána), Pekn- ý (dom)	Pekn- ých (pánov), pekn- é (drozdy)
6./L	Pekn- om	Pekn- ých
7./I	Pekn- ým	Pekn- ými



○ PÍSÁNIE I/Y V PRÍPONE

PÁD	Ženský rod		Stredný rod	
	j.č. (sg.)	mn.č. (pl.)	j.č. (sg.)	mn.č. (pl.)
1./N	Pekn-á	Pekn-é	Pekn-é	Pekn-é
2./G	Pekn-ej	Pekn-ých	Pekn-ého	Pekn-ých
3./D	Pekn-ej	Pekn-ým	Pekn-ému	Pekn-ým
4./A	Pekn-ú	Pekn-é	Pekn-é	Pekn-é
6./L	Pekn-ej	Pekn-ých	Pekn-om	Pekn-ých
7./I	Pekn-ou	Pekn-ými	Pekn-ým	Pekn-ými



ZOSOBŇOVANIE

- Ak zvieracím podstatným menom pomenujeme človeka, ktorého vlastnosť alebo správanie pripodobňujeme k vlastnosti alebo správaniu zvierťa, potom tvar prídavného mena je: *slovenskí sokoli* (štúrovci), *mladí kohúti* (bijúci sa chlapci) a pod.



○ PLATNOSŤ PRAVIDLA O RYTMICKOM KRÁTENÍ, KRÁTKE A DLHÉ PRÍPONY

- Prípona prídavného mena je v 1.,2.,3.,4. a 7. páde j.č. v mužskom a strednom rode vždy dlhá, ak pred ňou nie je dlhá slabika (napr. *pekný, ružový, kyslý, pekného, peknému, pekným; ale biely, krásny, čierny, bieleho, bielemu, bielym*).
- V ženskom rode je prípona **-ej** vždy krátka: bez peknej, o peknej; **nikdy nie**: o peknéj, o dobrej, o miléj.
- V mužskom a strednom rode je prípona v 6. páde j.č. vždy krátka (napr. *o peknom pánovi, o peknom dievčati*).



○ ČASTÉ CHYBY

- -súčasný (slovným základom je slovo čas a nie "časť" **nesprávne**: súčasťný)
- -tematický (**nesprávne**: tématický) --> hlásková zmena v slovotvornom základe príd. mena
- -diétny, pietny (**nesprávne**: dietný, pietný)



○ VLASTNOSTNÉ PRÍDAVNÉ MENÁ

- VZOR CUDZÍ -

- Podľa vzoru cudzí sa skloňujú:
- Všetky prídavné mená zakončené v 1. prídavné j.č. pred pádovou príponou na mäkkú spoluhlásku (napr. *skladací, budúci, terajší, domáci*),
- Druhý a tretí stupeň prídavných mien (napr. *krajší, nižší, najväčší, najstarší*),
- Činné prídavné prítomné a minulé (napr. *viažuci, robiaci, píšuci*)
- Radové číslovky *tretí* a *tisíci*
- Niektoré zámená (napr. *čí, niečí*)



○ VZOR CUDZÍ

PÁD	Mužský rod	
	Jednotné číslo - singulár (sg.)	Množné číslo - plurál (pl.)
1./N	Cudz-í	Cudz-í (muži), cudz-ie (domy)
2./G	Cudz-ieho	Cudz-ích
3./D	Cudz-iemu	Cudz-ím
4./A	Cudz-ieho (muža), cudz-í (dom)	Cudz-ích (mužov), cudz-ie (domy)
6./L	Cudz- om	Cudz-ích
7./I	Cudz-ím	Cudz-ími



○ VZOR CUDZÍ

PÁD	Ženský rod		Stredný rod	
	j.č. (sg.)	mn.č. (pl.)	j.č. (sg.)	mn.č. (pl.)
1./N	Cudz-ia	Cudz-ie	Cudz-ie	Cudz-ie
2./G	Cudz- ej	Cudz-ích	Cudz-ieho	Cudz-ích
3./D	Cudz- ej	Cudz-ím	Cudz-iemu	Cudz-ím
4./A	Cudz-iu	Cudz-ie	Cudz-ie	Cudz-ie
6./L	Cudz- ej	Cudz-ích	Cudz- om	Cudz-ích
7./I	Cudz- ou	Cudz-ími	Cudz-ím	Cudz-ími



○ VZOR CUDZÍ

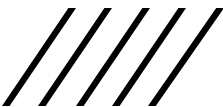
- **Písanie i/y v prípone:** ani v jednom tvare nie je **y**.
- **Platí pravidlo o rytmickom krátení**, napr. *svieži*, *píšuci*, okrem *bárčí*, *bársčí*, *niečí*.
- **Treba rozlišovať príčastie a prídavné meno**, napr. Príčastie: chlapec visiaci na hrazde, prídavné meno: visací zámok.



○ PRIVLASTŇOVACIE PRÍDAVNÉ MENÁ:

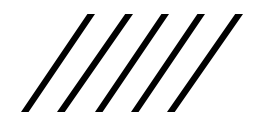
Vyjadrujú príslušnosť alebo náležitosť k osobe či zvieraťu a delíme ich na:

- **Individuálne** (otcov klobúk, matkino pero, líškin chvost, zajacova labka)
- **Druhové/živočíšne** (líščí chvost, zajačia labka)
- Na privlastňovacie prídavné mená sa pýtame otázkami: **čí? čia? čie?**
- Privlastňovacie prídavné mená **nemôžeme stupňovať a tvoriť k nim prídavné mená s opačným významom** (antonymá/opozitá typu *biely - čierny*)
- **Skloňovacie vzory privlastňovacích príd. mien: otcov/a/o, matkin/a/o, páví/ia/ie**





VZOR OTCOV/MATKIN

- Podľa vzoru otcov/matkin sa skloňujú individuálne privlastňovacie prídavné mená zakončené v 1. páde j.č. na **-ov, -ova, -ovo/-in, -ina, -ino**.
 - Dlhé sú iba pádové prípony -**ým, -ých, -ými**
- 

POZOR NA ROZLIŠOVANIE VZOROV

otcov/matkin

otázka	krátke a v prípone	
čia?	otcov-a	<i>dcéra</i>
	<i>Kvačalov-a</i>	<i>ulica</i>
	<i>spolužiakov-a</i>	<i>desiata</i>
Patriaca J. Kvačalovi/spolužiakovi.		

pekný

otázka	dlhé á v prípone	
aká?	pekn-á	<i>dcéra</i>
	<i>Púpavov-á</i>	<i>ulica</i>
	<i>ovocn-á</i>	<i>desiata</i>
Majúca vzťah k púpave/ovociu.		



○ PRAVOPIŠ PRÍDAVNÝCH MIEN UTVORENÝCH OD VLASTNÝCH PODSTATNÝCH MIEN

Vlastné podst.m.	Prídavné meno v spojení so všeobecným podst. menom	Prídavné meno ako súčasť názvu
<i>Košice</i>	<i>košické ulice</i>	<i>Košický dóm</i>
<i>Demänová</i>	<i>demänovská voda</i>	<i>Demänovská jaskyňa</i>
<i>Ludovít Štúr</i>	<i>štúrovský pravopis</i>	<i>súťaž Štúrovský odkaz</i>



○ VZOR PÁVÍ

- Podľa vzoru páví sa skloňujú druhové/živočíšne prídavné mená zakončené v 1. páde j.č. na -í (napr. *hadí, včelí, krokodílí, stehličí*).
- **Písanie i/y:** vo všetkých tvaroch je len **i/í**.

Rytmické krátenie:

- Vzor **páví** je výnimkou z rytmickeho krátania, krátke prípony sú iba v 6. páde j.č. mužského a stredného rodu a v 2., 3., 6. a 7. páde j.č. ženského rodu.
- Pri druhových/živočíšnych prídavných menách odvodených od podstatných mien zakončených na **-ík, -ák** sa slabika pred príponou skrakuje (brhličí, kamzičí, trpasličí, stehličí, chrobačí, slimačí).



○ VZOR PÁVÍ

- Druhové/živočíšné prídavné mená vzoru **pávi**, ktorých základ sa končí ba **-d', -t', -ň, -l'**, majú mäkkú spoluhlásku aj pred pádovými príponami **-om, -ou**: **6. pád j.č.** muž. a str. rodu a **7. pád j.č.** žen. rodu a 7. pád j.č. žen. rodu, napr.: *o orl'om lete, vo včelom pláste, o kobyľom žriebätku, o krt'om očku, s had'ou kožou, s havraňou šticou, so sokol'ou korist'ou, s baraňou polievkou.*



○ ROZLIŠOVANIE DRUHU PRÍDAVNÝCH MIEN

- *Petra **Petová** (prípona ženských priezvisk) a **otcova** (čia?) **kvetinová** (aká?) záhrada boli stredobodom pozornosti.*



○ STUPŇOVANIE PRÍDAVNÝCH MIEN

- Pri stupňovaní prídavných mien vystihujeme **mieru vlastnosti**, ktorá je vyjadrená prídavným menom. Napríklad ak vlastnosťou chlapcov je ich výška, mieru výšky vyjadríme stupňovaním prídavného mena *vysoký* - *Juraj je vysoký, Peter je vyšší, no najvyšší je Karol*.
- Pri stupňovaní príd. mien platí pravidlo o rytmickej krátenej tak, ako sa uvádza pri skloňovacích vzoroch vlastnostných prídavných mien.
- Stupňovanie môže byť **pravidelné, nepravidelné alebo opisom**.



○ STUPEŇ

- **1. stupeň** - **pozitív**: výdatný; pekný
- **2. stupeň** - **komparatív**: výdatnejší - viac výdatný, menej výdatný; krajší --> používa sa pri porovnávaní jednej vlastnosti u dvoch osôb alebo vecí
- **3. stupeň** - **superlatív**: najvýdatnejší - najviac výdatný, najmenej výdatný; najkrajší --> vyjadruje najvyššiu mieru nejakej vlastnosti



○ PRAVIDELNÉ STUPŇOVANIE

- Väčšina prídavných mien má pravidelné stupňovanie, pri ktorom sa nemení koreň slova:
- **1. stupeň** (má príponu) **-ý/-ký/-oký**,
- **2. stupeň** tvoríme pridaním **prípony -ší** alebo **-ejší** k základu slova,
- **3. stupeň** tvoríme pridaním **predpony naj-** k druhému stupňu prídavného mena.

Príklad: *smutný - smutnejší - najsmutnejší*



○ NEPRAVIDELNÉ STUPŇOVANIE PRÍDAVNÝCH MIEN

- Pri nepravidelnom stupňovaní sa v 2. stupni mení slovný základ. Nepravidelne sa stupňujú prídavné mená: **pekný, malý, veľký, dobrý, zlý**.

1. stupeň	2. stupeň	3. stupeň
<i>pekný</i>	<i>krajší</i>	<i>najkrajší</i>
<i>malý</i>	<i>menší</i>	<i>najmenší</i>
<i>veľký</i>	<i>väčší</i>	<i>najväčší</i>
<i>dobrý</i>	<i>lepší</i>	<i>najlepší</i>
<i>zlý</i>	<i>horší</i>	<i>najhorší</i>



○ STUPŇOVANIE PRÍDAVNÝCH MIEN OPISOM

- Okrem uvedeného stupňovania prídavných mien môžeme druhý a tretí stupeň tvoriť aj opisom pomocou stupňovaných prísloviek:

veľa (viac - väčšmi, najviac - najväčšmi)

málo (menej – najmenej), ktoré spájame s 1. stupňom prídavného mena.

1. stupeň	2. stupeň	3. stupeň
<i>vysoký</i>	<i>viac/väčšmi vysoký</i>	<i>najviac/najväčšmi vysoký</i>
<i>jasný</i>	<i>menejjasný</i>	<i>najmenejjasný</i>
<i>horúci</i>	<i>menejhorúci</i>	<i>najmenejhorúci</i>



○ STUPŇOVANIE PRÍDAVNÝCH MIEN OPISOM

- Častá chyba pri stupňovaní:

správne: *viac tučný, viac vtipný*

nesprávne: *viac tučnejší, viac vtipnejší*



○ PÍSÁNIE ČIARKY

Pri hromadení prídavných mien treba rozlíšiť:

- a) **postupne rozvíjajúci prívlastok** (bez čiarky): *zrazu boli oblepení voňavým jabloňovým kvetom...*
- b) **viacnásobný vetný člen** (s čiarkou): *akýsi **nízky, tučný** muž obrátil k nemu tvár...*



○ ŠTYLISTICKÉ VYUŽITIE PRÍDAVNÝCH MIEN:

Prídavné mená niekedy stoja aj za podstatným menom, napr.:

- ako epitetá (básnické prívlastky) - **hrdzavý** čas → čas **hrdzavý**
- ako súčasť odborného názvu - *prvosienka* **jarná**

Dajú sa nimi utvoriť bohaté synonymické rady: Táto krásna, svieža, čistá a pôvabná dievčina... (hromadením synonym vytvárame umelecký výrazový prostriedok **pleonazmus**).





ZÁVER

Ďakujem za pozornosť

